

Tehtäväpaketti Sigynin virtuaalinäyttelyyn

Johdanto

Vanhan puisen purjelaiva Sigynin virtuaalinäyttelyssä on valittavana kaksi erilaista kierrosta. Miehistökierroksella tutustutaan laivaan ja miehistön jännittäviin töihin myrskyssä ja tyvenessä videoklippien avulla. Videoissa seikkailee myös laivakissa Tom! Tässä osiossa oppilaat pääsevät testaamaan myös olisiko heistä purjelaiva Sigynin miehistöön.

Ötökkäkierroksella lähdetään tutkimusmatkalle seilaavien ötököiden maailmaan! Kahdeksan ötökkää piilottelee laivan eri osissa ja vaatii löytäjältä tarkkaa silmää. Ötökkää klikkaamalla paljastuu kiehtovaa lisätietoa siitä, mitä ötökkä laivalla puuhaa.

Tehtäväpaketti sisältää tehtäviä sekä alakoulun alemmille, että ylemmille luokille. Lisäksi tehtäväpaketista löytyy sanasto ja selitykset sellaisille virtuaalinäyttelyssä käytetyille sanoille, joita voi olla vaikea ymmärtää.

Alakoulun alemmat luokat:

Yhdistä sana, kuva ja selitys -tehtävä

Alakoulun ylemmät luokat ja yläkoulu:

Suuri ötökkäjahti -ristikko (biologia)

Miehistökierroksen videoiden monivalintakysymykset (historia)

YHDISTÄ!

SANA + KUVA + SELITYS

KOMPASSI

tässä näkyy eri paikkoja ja sen avulla voidaan suunnitella reittiä

RUORI

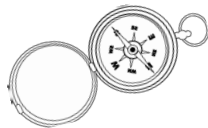
laite, jolla voidaan määrittää aluksen sijaintia auringon tai tähtien ja horisontin avulla

SEKSTANTTI

laite, joka osoittaa ilmansuuntien sijainnit

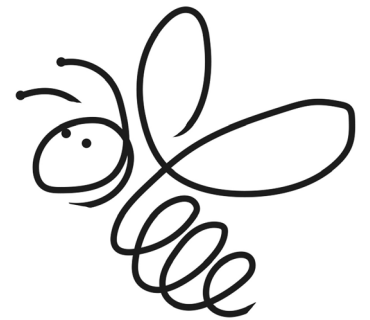
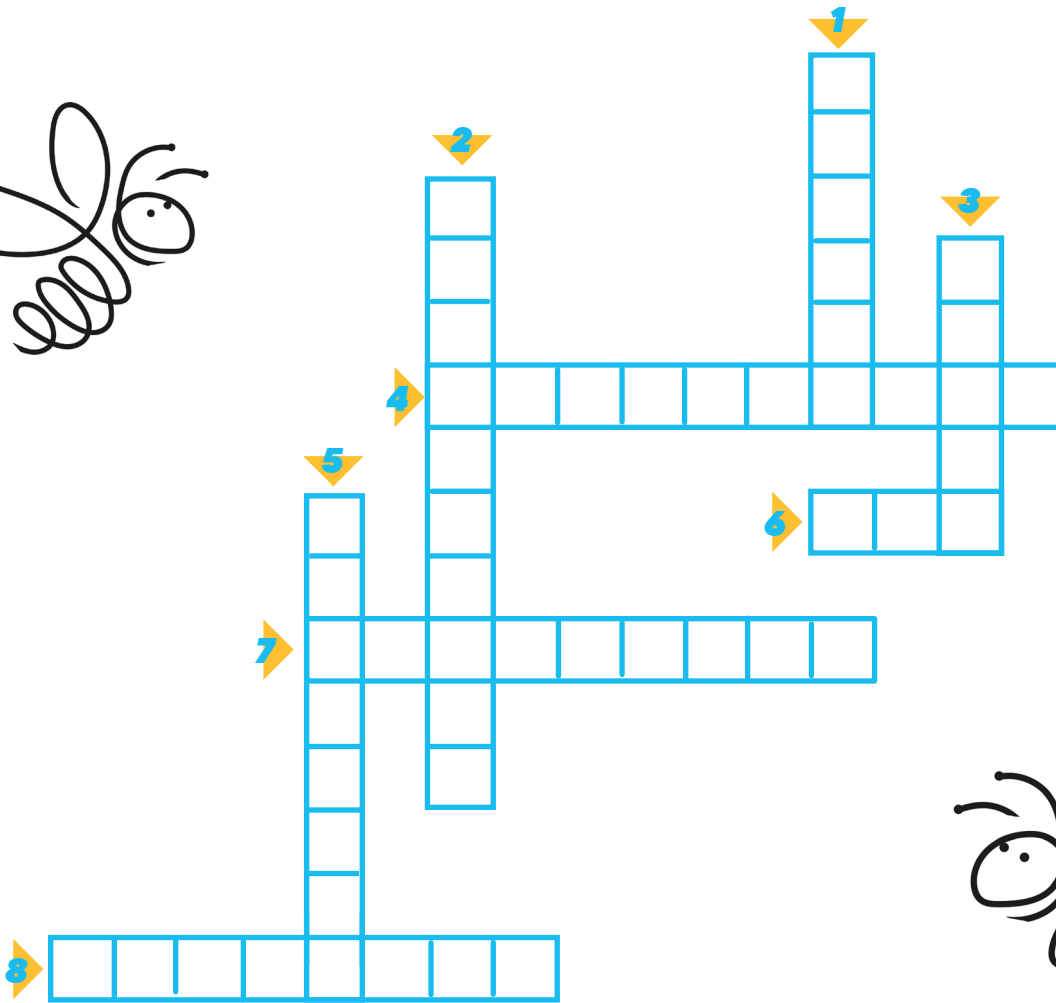
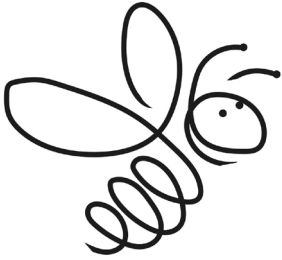
KARTTA

tätä kääntämällä laivan suunta muuttuu

SUURI ÖTÖKKÄJAHTI

1. Nämä ötökät pitävät ihmisen seurasta ja aiheuttavat iholla inhaa kutinaa. Ne leviävät nopeasti vaatteiden kautta. Kurkista laivan miehistön tiloihin, eli skanssiin. Vaatenaalakossa voi lymyillä yksi.

2. Tämä oranssinvärinen ötökkä syö märkää puuta. Se viihtyy siellä missä laivan kylki kastuu eniten. Kulje laivaa ympäröivä telakka ympäri, niin saatat nähdä laivan peräpäässä tästä vilauksen.

3. Tämä pieni eläin ystävineen takertuu mielellään kiinni laivoihin ja muihin merivedessä pitkään kelluviin. Siispä pidä silmäsi auki, kun kierrät laivaa ympäröivää telakkaa. Keulassa lähellä vesirajaa saatat löytää pienen rykelmän näitä.

4. Tämä ötökkä syö samoja ruokia kuin ihmisetkin. Kurkista siis laivan keittiöön, jos haluat löytää sen!

5. Tämä ötökkä on otettu laivalle mukaan purkissa. Kurkista päällystön tiloissa, ehkä jossain hytissä voi pöydällä tämän verenimijän purkissaan nähdä.

6. Tämä pikkuinen, hieman lumiukkoa muistuttava vaateain sukulainen kipittelee ihmisen iholla kutinaa aiheuttaen. Ettei vain olisi yksi pujahtanut kapteenin sänkyyn?

7. Tämäkin ötökkä syö laivan puuta. Kannattaakin siis katsoa tarkkaan alhaalla, laivan lastiruumassa, jos siellä jokin matomainen olio laivan puusta kylkeä nakertaa.

8. Tällä kauniilla ötökällä on siivet ja siksi se löytyy lentelemästä ulkoa. Kiipeä ruorin luota perän kansirakennuksen katolle, niin ehkäpä näet tällaisen.

KATSO VIDEOT JA VASTAA KYSYMYKSIIN

1. Tervetuloa laivaan

Isossa purjeilla kulkevassa laivassa, kuten parkkilaiva Sigynissä, osa purjeiden käsittelystä tapahtui mastossa. Matkan aikana mastoa myös huollettiin. Siksi oli tärkeää, että kansimiehet eli jungmannit ja matruusit, uskalsivat ja osasivat kiivetä mastoon niin tyynellä kuin myrskyiselläkin ilmalla. Niinpä laivaan töihin pyrkivän kiipeilykyky testattiin heti alussa.

Videossa kapteeni kääsee sinut kiipeämään Sigynin mastoon. Sigynissä on kolme mastoa. Kapteenin tarkoittama on näistä korkein ja sillä on ihan oma nimityksensä. Minkä nimiseen mastoon siis lähdet yrittämään ja miten käy, jos uskallat kiivetä maston huippuun?

- a.** Lähdän kiipeämään isomastoon, ja huipulle päästyäni pelästyän lokin lentoon.
- b.** Lähdän kiipeämään isomastoon, mutta valitettavasti tipahdan.
- c.** Lähdän kiipeämään fokkamastoon ja samalla reissulla maalaan maston huipun valkoiseksi.

2. Matruusi Pauli esittäytyy

Matruusi Olsson esittelee videossa Sigynin miehistön asuintiloja. Miten laivan miehistö asuu laivassa?

- a.** Samalla hyttikäytävällä on kaikille omat hytit, joissa nukutaan yöt ja päivisin tehdään työt.
- b.** Laivan tilat on jaettu tiukasti kahteen eri osastoon: kajuutassa asuvat laivan päällikkö eli kapteeni, päällistö eli perämiehet sekä laivan kokki. Tänne ei kansimiehistöllä ole menemistä ilman lupaa. Kansimiehistö asuu laivan keulassa omassa skanssissa ja he työskentelevät kahdessa vuorossa.
- c.** Kapteeni asuu skanssissa yhdessä kansimiesten kanssa ja vuorottelee vahtivuoroissa.

3. Ruorilla

Laivassa työskennellään kahdessa vahdissa eli vuorossa. Kun toinen vahti on kannella töissä, toinen vahti on lepovuorossa. Mitä töitä työvahdissa tehdään ja minkä pituinen vuoro kerrallaan on?

- a.** Työvahdissa ohjataan laivaa ruorissa, tähystetään ja tehdään muita kansitöitä, esimerkiksi pumpataan tai nikkaroidaan, neljän tunnin pituisessa vuorossa.
- b.** Työvahdissa töitä on vain vähän ja enimmäkseen otetaan aurinkoa ja kuunnellaan musiikkia, jotta kahdeksan tunnin pituinen vuoro kuluisi mukavammin.
- c.** Työvahdin työt vaihtelevat sähköpostien vastaamisesta laivan moottorin öljyämiseen. Vuoro kestää saman verran kuin oppitunti koulussa eli 45 minuuttia.

4. Työt laivalla

Sigynissä ei ole koskaan ollut moottoria, vaan se kulki eteenpäin pelkästään purjevoiman avulla. Painavien purjeiden käsittely olikin yksi tärkeimmistä ja raskaimmista kansimiehen töistä. Puusta rakennettu laiva vuosi aina myös jonkin verran, joten vesi piti tyhjentää aika ajoin ja tämäkin vaati paljon työtä. Miten purjeita säädetään ja vesi tyhjenetään?

- a.** Purjeita säädetään köysiä vetämällä. Laivaan kertyvä pilssivesi pumpataan käsivoimin pois.
- b.** Purjeita nostaa vain kapteeni itse. Vesi kuivatetaan pyyhkimällä paperiin.
- c.** Purjeita säädetään sähköisesti ohjaamosta ja vesi poistuu lattian viemärin kautta.

5. Kurkistus keittiöön eli byssaan

Laivan kokkia harmittaa pannulta silakan napannut laivakissa Tom. Lisäksi hän joutuu laittamaan ruuat yksin koko miehistölle ja heräämään joka aamu jo kolmelta aamuyöllä keittämään kahvia vahdin vaihtuessa. Kiitosta ei heru, vaikka hän valmistaa laivan vaatimattomissa oloissa tottuneesti omasta mielestään vaikka minkälaisia herkkuja. Mitä ruokia Sigynissä syödään?

- a.** Spagettia ja nugetteja, jauhelihakastiketta ja jälkiruuaksi hedelmäsalaattia ja pullaa. Satamasta ostetaan jälkiruuaksi jäätelöä!
- b.** Lapskoussia ja sluurunkia, muhennoksia pavuista, vihanneksista, suolalihasta ja kalasta. Ja leipää ja laivakorppuja!
- c.** Laivassa on seisova pöytä eli buffet, jossa on aina tarjolla katkarapuja ja lihapullia sekä suuri valikoima miehistön lempikarkkeja.

6. Tyven

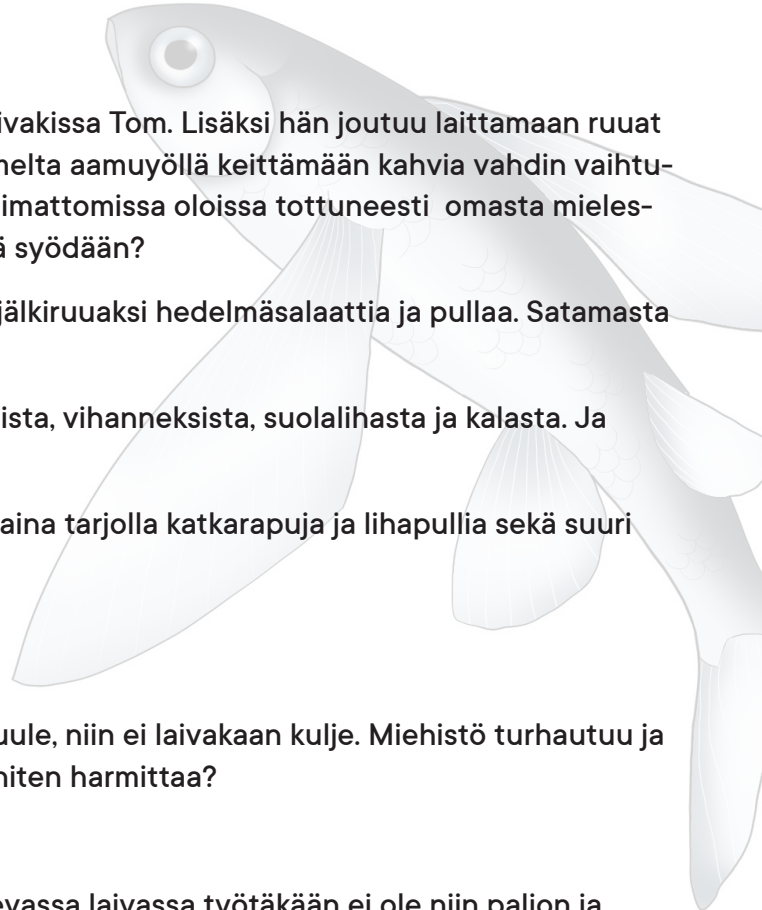
Sigyn on maannut tyvenessä jo kaksi viikkoa. Kun ei tuule, niin ei laivakaan kulje. Miehistö turhautuu ja ajautuu jopa riitaan. Mikä tappelupukareita mahtaa eniten harmittaa?

- a.** Toisella on hienommat kengät kuin toisella.
- b.** Ruoka ja vesi alkaa olla vähissä. Paikallaan olevassa laivassa työtäkään ei ole niin paljon ja alkaa olla tylsää. Pienessä laivassa omaa rauhaa ei ole ja toisten naama alkaa ärsyttää.
- c.** Elokvateatteriin varatut liput uhkaavat jäädä käyttämättä, jos satamaan ei ehditä aikataulun mukaisesti.

7. Salongissa

Kapteenin vaimo Helka Maria on tällä kertaa mukana matkalla, vaikka kotonakin riittää töitä yllin kyllin. Hän auttaa kapteenia tämän tärkeässä työssä. Kapteeni on vastuussa laivasta, mutta mitä hänen töihinsä kuuluu sen lisäksi?

- a.** Kapteeni vastaa laivan viihdetarjonnasta ja Helka Maria ja Tom-kissa ovatkin tulleet esiintymään tämän matkan showssa.
- b.** Kapteeni vastaa laivan Taxfree-myymälän tuotteista ja Helka maria osaa neuvoa miestänsä etenkin parfyymeihin liittyvissä kysymyksissä.
- c.** Kapteeni vastaa lastin lastista ja sen myynnistä sekä kirjanpidosta, ja etenkin kirjanpidossa taitavasta Helkasta on suuri apu. Kapteeni itse kun keskittyisi mieluiten runoiluun.

SIGYN*

SANASTO

Ajaa piihin: hidastaa tai pitää laiva mahdollisimman paikoillaan merellä säätämällä purjeet siten, että osa purjeista työntää laivaa eteenpäin ja osa taaksepäin.

Brassata: ahtaa eli kääntää raakoja ja samalla niissä olevia purjeita haluttuun suuntaan tuulen suhteen.

Hollannikkaat: Puukengät eli hollannikkaat olivat yleinen jalkine merenkulkijoiden keskuudessa.

Hytti: Laivassa majoitusta varten oleva huone.

Isomasto on laivan korkein masto. Laivassa, jossa on kolme tai sitä useampi masto, on isomasto keulasta katsoen toinen masto. Sigynin mastot ovat keulasta katsoen fokkamasto, isomasto ja mesaanimasto.

Jiikata: vetää purje kokoon raa-alle kannelta käsin köysistä vetämällä, samaan tapaan kuin laskosverho vedetään ylös.

Jungmanni: Kokemattomia ja ensimmäisellä purjehduksellaan olevia miehistön jäseniä kutsuttiin aiemmin jungmanneiksi. Sanan alkuperä on vieraissa kielissä. Vaikkapa ruotsinkielien en ungman ja saksankielien ein junger Mann tarkoittavat nuorta miestä.

Kabyysi eli byssa eli laivakeittiö

Kajuutta: Päällystön asuintila laivalla.

Kansimies: Kannella ja kansitöissä työskentelevä miehistön jäsen, matruusi, -puolimatruusi tai jungmanni.

Kapteeninsalonki: kapteenin edustustila ja olohuone kajuuttarakennuksessa.

Kapteenska: kapteenin puoliso

Kapteeni, ”kapu” on laivan päällikkö.

Kauppalaiiva on laiva, joka kuljettaa lastia tai ihmisiä maksua vastaan.

Keula: laivan kapeneva etuosa

Koija: laivan kiinteä, seinään kiinnitetty sänky. Joissakin laivoissa nukuttiin riippumatoissa.

Kompassi: navigoinnin eli merellä suunnistamisen apuväline, joka osoittaa ilmansuuntien sijainnit. Sigynin kompassi on ruorin edessä omassa kaapissa

Laivakello: merkinantokello laivassa. Sigynillä on kaksi laivakelloa, toinen perässä ruorin lähellä ja toinen keulassa.

Laivakissa: laivassa mukana kulkenut kissa, jonka tärkein tehtävä oli hiirten ja muiden tuholaiden pyydystäminen. Usein laivakissat olivat laivaväen tärkeitä lemmikkejä.

Laivakorppu: laivoissa ennen käytetty pitkään säilyvä miehistön ruoka. Laivakorput olivat kovia, jauhoista ja vedestä valmistettuja ja kuivattuja keksejä. Kovia korppuja pehmitettiin kastamalla juomaan tai liemeen. Niistä käytettiin myös muhennosten tai kastikkeiden ainesosina.

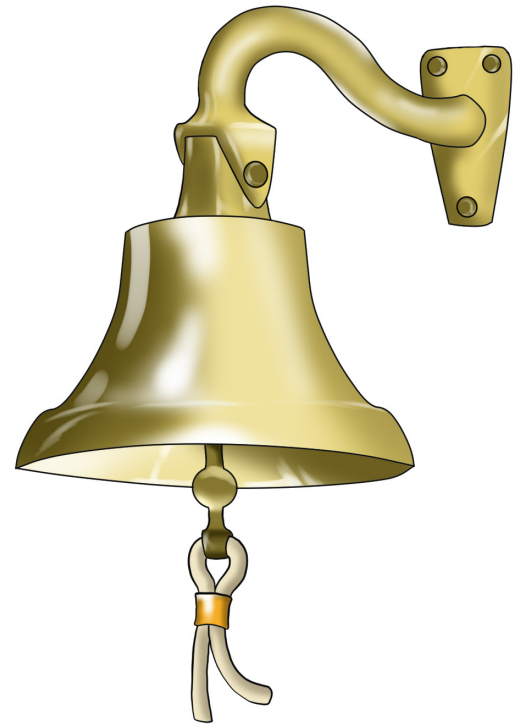
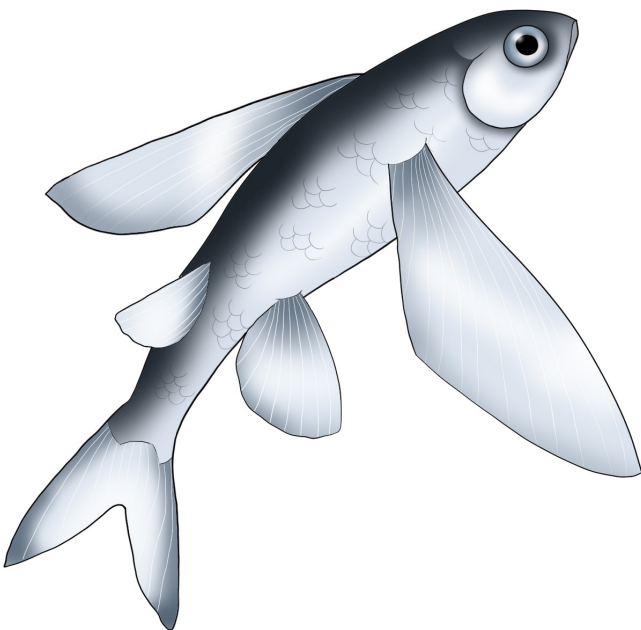
Laskea solmuja lokiliinan avulla: mitata laivan nopeutta. Lokiliina on kelalla oleva köysi, jonka päässä on levy ja jossa on solmuja tasavälein. Levy ja köyttä laskeaan mereen sovitun ajan verran. Ajan kuluttua loppuun voidaan mereen veteen juosseiden solmujen perusteella laskea laivan nopeus. Solmu on tänä päivänäkin merenkulussa käytettävä nopeusyksikkö.

Laskiämpäri: likasanko jota voitiin käyttää vessana ja roskiksena.

Lastata: tehdä kuormaa, siirtää laivaan kuorma, jota sen on tarkoitus kuljettaa.

Lasti: laivan kuljettama kuorma. Sigynin lasti oli useimmiten erilaista puutavaraa, kuten lautoja ja pöllejä.

Lentokala eli Liitokala: Liitokalojen rintaevät ovat poikkeuksellisen suuret, ja niiden avulla kalat voivat tehdä lyhyitä lentomatkoja ilmassa merenpinnan yläpuolella. Liitokalat lentelevät joskus myös laivan kannelle asti. Liitokaloja tavataan lämpimillä merialueilla.

Lossata: purkaa lastia, eli siirtää laivan kuljettama kuorma ulos laivasta.

Luovia: purjehtimista vastatuulen suuntaan. Suoraan vastatuuleen ei pysty purjehtimaan, joten purjelaivan on purjehditettava sivuvastaiseen tuuleen ”siksakkia” kääntyen ja vaihtaen halssia eli laivan tuulenpuolta.

Lyödä klyyssitulpat: asentaa tulpat klyysiin, eli reikään tai uraan jonka kautta köysi tai ketju ohjautuu. Sigynillä lyötiin klyyssitulpat laivan kyljessä oleviin ankkuriketinkin reikiin estämään meriveden tuleminen sisään purjehduksen aikana.

Matruusi: on kansihenkilöstöön kuuluvan kokeneen merimiehen ammattinimike kauppalaivoissa. Purjelaivoissa matruusit työskentelevät vahdeissa vahtipäällikön alaisuudessa. Purjelaivassa matruusin töitä ovat esimerkiksi tähystäminen, ruorinpito, purjeiden käsittely sekä laivan kunnossapitotyöt.

Messipoika: Stuertin tai kokin ja päällystön apulainen, jonka työtehtäviä olivat tiskaaminen, siivoaminen, tarjoilu ja erilaiset aputyöt sekä ruoan tarjoilu päällystölle. Messipoika oli usein jonkun päällystön kuuluvan sukulainen.

Miehistö: kauppalaivassa suorittavia töitä tekevät henkilöt, esimerkiksi kansitöitä tekevät matruusit. Miehistön lisäksi laivassa on myös päällystö.

Mitata pilssivedet: tarkistaa laivan pohjatilaan, eli pilssiin, kertyneet vedet.

Navigoida: määrittää sijainti merellä sekä suunnitella ja löytää oikea reitti.

Nikkaroida: tehdä puutöitä tai rakennella.

Paapuuri: laivan vasen puoli kulkusuuntaan nähden, eli perästä keulaan katsoen. (Katso myös Styyrpuuri)

Parkki: parkki on 3-5-mastoinen purjelaiva, jonka kahdessa etummaisessa mastossa on nelikulmaiset raakapurjeet ja takimmaisessa mesanimastossa ainoastaan kookas kahvelipurje.

Perämies: kapteenista seuraava esihenkilö, kapteenin lähin alainen. Perämiehellä on suuri vastuu aluksesta sekä lastinkäsittelystä.

Pestata: ottaa töihin, palkata. Juontuu ruotsinkielen sanasta fästa.

Pilssi: laivan alimman lattitason alla oleva tila. Pilssivesi on pilssitilaan päässyttä vettä. Puiset purjelaivat vuosivat aina jonkin verran, ja kertynyt vesi piti tyhjentää säännöllisesti pois.

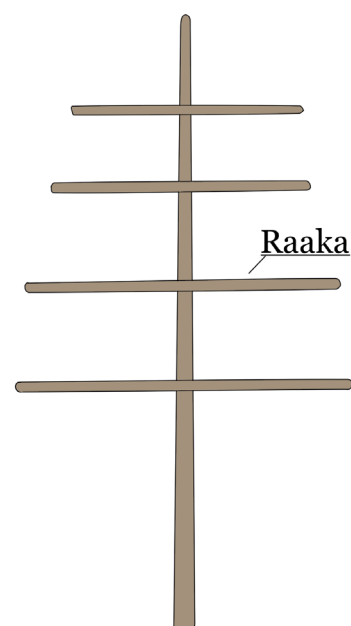
Päällystöä ovat laivassa johtavissa töissä työskentelevät henkilöt. Sigynin päällystön kuuluivat laivan päällikkö eli kapteeni, perämiehet, konstaapeli ja joillakin matkoilla kokki-stuertti.

Päällystömessi: Päällystön ruokailutila

Raaka eli raakapuu on mastoon keskikohtaan kiinnitetty vaakasuora puomi. Raakapurje on yläreunastaan kiinnitetty raakapuuhun.

Reivata: pienentää purjeen pinta-alaa esimerkiksi sitomalla osa purjeesta kokoon. Purjeita pienennetään, kun tuulen voima käy liian kovaksi ja vaarana on takilan vahingoittuminen.

Reelinki: laivan parras, eli laidan ylin osa. Sigynin kannella voi nojata reelinkiin ja katsella merelle.

Ruori: Laivan ohjauslaite, joka muuttaa peräsi-
men asentoa ja näin muuttaa laivan kulkusuun-
taa. Sigynin ruori on puinen, suuri ohjauspyörä
ja se sijaitsee laivan peräosassa.

Ruuma: laivan kannen alainen lastitila, jossa
säilytettiin laivan kuljettava kuorma.

Ryystää sluurinkia: syödä sluurinkia. Sluurinki
oli tavallinen ruoka raskasta työtä tekeville, sillä
se voitiin valmistaa yksinkertaisissakin olosuh-
teissa. Sluurinki-muhennos sisälsi paistettua
suolalihaa, jauhoja, ryynejä ja perunaa tai muita
juureksia. Samantapainen erityisesti merenkul-
kijoiden suosima ruokalaji oli lapskoussi, joka on
perunasta, juureksista ja suolalihasta keitetty
muhennos.

Skanssi: miehistön asuin- ja ruokailutila. Sigynillä skanssin seiniä kiertävät kerrossängyt ja kes-
kellä tilaa on pöytä. Miehistö säilytti tavaroitaan omissa arkuissaan skanssin seinustoilla. Sigy-
nin skanssissa ei ole lämmitystä, mutta luukun kautta saatiin seinän takana sijatsevan kapyysin
lämpöä.

Styrrpuuri: laivan oikea puoli kulkusuuntaan nähden, eli perästä keulaan katsoen.

Sumppi eli kahvi.

Takila tarkoittaa aluksen mastoja, puomeja ja niitä tukevia haruksia ja vantteja sekä köysistöä.

Tilkitä eli rivetä: puulaivan kylkilautojen välisten saumojen tiivistäminen. Saumat tukitaan
lyömällä esimerkiksi pellavasta ja tervasta tehtyä, paksua nöyhtää muistuttavaa rivettä lautojen
väliin. Purjelaivaa huollettiin matkojen aikana säännöllisesti riveämällä.

Timpurin sappi: Timpurin työ- ja asuintilan nimitys Sigynillä.

Timpuri: puutöihin erikoistunut tärkeä ammattilainen laivassa, puuseppä tai kirvesmies. Puises-
sa rahtilaivassa oli paljon huollettavaa matkan aikana ja esimerkiksi erilaisia lasteja varten tehtiin
erilaisia puisia rakenteita. Timpuri ei usein osallistunut vahteihin, vaan työskenteli ainoastaan
päivisin.

Tähystäjä: tähyillä ja tarkkailla ympäristöä merellä. Tähyistäjä seisoi laivan keulassa ja antoi ha-
vainnoistaan merkkejä laivakellolla. Tähyistäjä toimi laivan silminä. Tähyistysvuoro oli tärkeä osa
vahtia.

Uiva telakka: Sigynin ympärillä on allasta muistuttava liikuteltava telakka, joka suojaaa laivaa ja
helpottaa huoltotöitä.

Vahti: Vahdilla tarkoitetaan kahta hieman eri asiaa. Vahdilla tarkoitetaan työvuoroa. Vahtiin
osallistuvaa työryhmää sanotaan myös vahdiksi. Sigynillä miehistö jaettiin kahteen vahtiin, jotka
olivat vuorotellen töissä. Työvuorojen pituus oli neljä tuntia, jonka jälkeen oli neljä tuntia vapaa-
ta. Vapaavahdilla nukuttiin, syötiin ja hoidettiin omia asioita. Myrskyssä tai muissa erityistilais-
teissa myös vapaavahtilaiset käskettiin töihin.

